

Stockholm den 26 juni 2024

R-2024/0806

Till Justitiedepartementet

Ju2024/00351

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 25 mars 2024 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13).

Sammanfattning

Advokatsamfundet har i flera delar ingen erinran mot betänkandets förslag. I andra delar anser dock Advokatsamfundet att förslagen inte kan godtas med nuvarande utformning. Enligt Advokatsamfundet skulle betänkandets förslag i flera fall stärka skyddet för personer utsatta för våld, hot och trakasserier. De föreslagna reformerna av kontaktförbudslagstiftningen innebär dock betydande ingrepp i grundläggande fri- och rättigheter och medför att kontaktförbudsförfarandet blir av alltmer straffprocessuell natur. Det finns därför behov av att förbudspersonen får åtnjuta i princip samma rättigheter som en misstänkt i ett brottmål. Detta behov tillgodoses endast delvis genom de föreslagna reformerna.

Bakgrund

Advokatsamfundet har i tidigare remissyttrande rörande bland annat förslag om elektronisk övervakning vid kontaktförbud framfört flera kritiska synpunkter.¹ Kritiken

¹ Se t.ex. Advokatsamfundets remissyttrande den 13 februari 2009 över Stalkningsutredningens betänkande Stalking – ett allvarligt brott, där Advokatsamfundet bl.a. motsatte sig att ett tillträdesförbud skulle få förenas med elektronisk övervakning, remissyttrande den 27 april 2017 över promemorian Elektronisk övervakning av

kan sammanfattas med högt ställda krav på en rättssäker behandling av de motstående intressen som finns vid utfärdandet av kontaktförbud och vikten av en proportionalitetsbedömning i varje enskilt fall.

Synpunkter

Det konstateras i betänkandet att användningen av individuella straffsanktionerade förbud måste ske med försiktighet. Inte minst på grund av att Åklagarmyndigheten har makten att kriminalisera visst beteende genom utfärdandet av kontaktförbud. Advokatsamfundet välkomnar därför bland annat förslaget om användning av strukturerade riskbedömningar i kontaktförbudsärenden, men konstaterar att det i praktiken ger Polismyndigheten större makt att begränsa individers rörelsefrihet utan brottsmisstanke. Det är därför viktigt för rättssäkerheten att kriterierna för strukturerade riskbedömningar kodifieras och tillgängliggörs, så att parterna kan få insyn i hur bedömningarna gjorts. I takt med att kontaktförbudslagstiftningen blir strängare och bredare finns det än mer skäl än tidigare att iaktta försiktighet vid användningen av individuella straffsanktionerade förbud.

Något särskilt om rätten till offentligt biträde i vissa fall

Frågan om rätten till offentligt biträde aktualiseras i olika delar av betänkandet, men har inte behandlats särskilt i betänkandet. Advokatsamfundet är av uppfattningen att det regelmässigt bör förordnas offentliga biträden i samtliga fall utom vid ordinära kontaktförbud, där det inte redan förordnats en offentlig försvarare. Om utredningens förslag om att införa en möjlighet att besluta om kontaktförbud på grund av risken för påverkan av förhörspersoner leder till lagstiftning, bör offentliga biträden även förordnas i dessa fall. Det kan även finnas behov av att förordna offentligt biträde i ärenden avseende de föreslagna bestämmelserna om presumtion för kontaktförbud. Behov av offentligt biträde kan bland annat uppkomma i situationer där grundbrottet haft ett straffvärde om minst sex månaders fängelse. Uppgiften om straffvärde

kontaktförbud, där Advokatsamfundet – oaktat att regeringen varit av annan uppfattning – bl.a. anförde att ingrepp med elektronisk övervakning av kontaktförbud möjligen är av sådan art att det enligt Europakonventionen skulle kunna anses utgöra ett frihetsberövande, samt remissyttrande den 25 november 2015 över Trygghetsutredningens betänkande Ökad trygghet för hotade och förföljda personer (SOU 2015:69), där Advokatsamfundet bl.a. underströk vikten av att det sker en välgrundad prövning av skyddsbehovet för utsatta personer och att prövningen sker på ett väl underbyggt beslutsunderlag.

förekommer inte nödvändigtvis i domen, varför det kan komma att bli en fråga vid den praktiska tillämpningen av bestämmelsen.

Risk för otillbörlig övervakning ska utgöra en grund för kontaktförbud (8.3.2)

Advokatsamfundet finner anledning att kritisera förslaget om att kontaktförbud ska kunna utfärdas när det finns risk för att en person utsätts för otillbörlig övervakning. Otillbörlig övervakning är i sig inte kriminaliserat, vilket innebär att förslaget eventuellt strider mot legalitetsprincipen, då det inte är förutsebart vilken typ av beteende som utgör otillbörlig övervakning. Det är problematiskt ur rättssäkerhetssynpunkt att risken för ett icke brottsligt beteende ska kunna ligga till grund för ett kontaktförbud. Om beteendet riskerar att utgöra brott, bör detta brott (exempelvis ofredande) i stället ligga till grund för kontaktförbudet.

Förutsättningarna för att utfärda kontaktförbud som skydd i rättsprocessen ska förtydligas (8.3.3)

Advokatsamfundet avstyrker förslaget om att införa uttryckliga kriterier för att lägga risken för påverkan av förhörspersoner till grund för ett beslut om kontaktförbud. Möjligheten att utfärda kontaktförbud som ett skydd i rättsprocessen finns redan. Förslaget innebär, enligt Advokatsamfundet, ändå en genomgripande förändring av kontaktförbudets praktiska tillämpningsområde och ett avsteg från det huvudsakliga skyddsområdet, som är att förebygga och förhindra våld i nära relationer. Det finns därtill redan etablerade skyddsåtgärder inom rättssystemet, såsom kriminaliseringen av övergrepp i rättsak eller vittnesstöd från brottsofferjourer. Fokus bör ligga på att förbättra tillämpningen av befintliga skyddsåtgärder.

Det är möjligt att förslaget skulle innebära att det fattas fler beslut om kontaktförbud i de aktuella situationerna än i dag, men av principiella skäl bör ny lagstiftning endast införas när det är absolut nödvändigt och det finns ett klart identifierat behov.

Särskilt utvidgade kontaktförbud som förstahandsåtgärd (8.3.6)

Advokatsamfundet avstyrker förslaget att använda särskilt utvidgat kontaktförbud som en förstahandsåtgärd. Om det finns en oro för att det föreligger en påtaglig risk för att den som förbudet avses gälla mot kommer att begå brott som innebär ett allvarligt angrepp på den andra personens liv, hälsa eller trygghet, är det rimligare att använda sig av möjligheter som innebär ökat stöd till skyddspersonen. Dessutom förefaller de

krav som utmönstras för att få använda särskilt utvidgat kontaktförbud som förstahandsåtgärd som så långtgående att det är tveksamt vilken praktisk funktion en lagändring skulle få.

Det geografiska områdets storlek vid särskilt utvidgade kontaktförbud (8.3.7)

Advokatsamfundet har ingen erinran mot att det geografiska områdets storlek vid särskilt utvidgade kontaktförbud utökas, eftersom det är rimligt att polisen måste hinna avvärja eventuella angrepp och sätta skyddspersonen i säkerhet vid överträdelser av kontaktförbudet. Advokatsamfundet vill dock påpeka att kriteriet avseende att området ska vara "tillräckligt stort" riskerar att se olika ut i olika delar av landet. Risken är därför överhängande för att förbudspersoners rätt till rörelsefrihet begränsas godtyckligt beroende på var i landet man befinner sig. Advokatsamfundet vill därför särskilt peka på att områdets storlek bör bedömas utifrån objektiva kriterier, och att det uttryckligen aldrig får röra sig om ett område som är större än nödvändigt på grund av resursbrist eller effektivitetsbrist från statens sida.

Elektronisk övervakning (8.4)

Advokatsamfundet instämmer i betänkandets slutsatser om att det är nödvändigt att den tekniska utrustningen för elektronisk övervakning måste fungera ordentligt för att vara effektiv. Följaktligen måste den utrustning som nu finns helt bytas ut. Advokatsamfundet vill också särskilt lyfta fram vikten av att förbudspersonernas data skyddas och instämmer därför i betänkandets överväganden avseende att inte utöka möjligheten för polisen att ta fram uppgifter om den övervakades position.

Sammanträde ska kunna underlåtas om det är uppenbart obehövt (8.5.2)

Advokatsamfundet avstyrker förslaget om att underlåta sammanträde om det är uppenbart obehövt. Detta eftersom det snart sagt aldrig kan anses obehövt att ha ett sammanträde om det påkallats av någon part. Det är enligt Advokatsamfundets uppfattning rimligare att inte riskera individens rättigheter på bekostnad av effektivitet, än tvärtom. För det fall en möjlighet införs om att underlåta att hålla sammanträde om det kan anses uppenbart obehövt, är Advokatsamfundet av uppfattningen att ett sammanträde aldrig kan anses uppenbart obehövt om det rör sig om någon annan form av kontaktförbud än ordinärt kontaktförbud enligt nu gällande regler och ordinärt kontaktförbud enligt 1 § andra stycket 1 lagen om kontaktförbud enligt betänkandets förslag. Genom att införa en möjlighet att endast

underlåta sammanträde i de nämnda fallen, kan man undvika de verkligt obehövligen sammanträdena i ärenden som till exempel uppenbarligen endast initierats som en del i en vårdnadstvist eller liknande.

Förbättrade möjligheter att delge beslut om kontaktförbud (8.5.5)

Advokatsamfundet avstyrker förslaget om att det ska införas en möjlighet att genomföra husrannsakan i syfte att delge ett beslut om kontaktförbud. Husrannsakan bör inte få användas om det finns mindre ingripande sätt för delgivningen. I betänkandet framförs bland annat surrogatdelgivning och spikning som exempel på mindre ingripande alternativ, och som skulle kunna komma i fråga för att delge beslut om kontaktförbud. Det förefaller enligt Advokatsamfundets uppfattning som ett teoretiskt problem att man inte skulle kunna använda sig av någon av dessa metoder i stället för husrannsakan. Advokatsamfundet vill också framhålla att husrannsakan är ett särskilt allvarligt ingrepp om den utförs hos någon annan än förbudspersonen, såsom hemma hos dennes familjemedlemmar. Att kränka till exempel förbudspersonens familjemedlemmars personliga integritet och skydd mot det allmänna i enlighet med 2 kap. 6 § regeringsformen är inte proportionerligt, givet att det är fråga om delgivning av ett beslut om ett individuellt straffsanktionerat förbud.

Det ska införas en möjlighet att förordna en särskild företrädare för barn i ärenden om kontaktförbud (8.5.7)

Advokatsamfundet tillstyrker förslaget om att införa en möjlighet att förordna en särskild företrädare för barn i ärenden om kontaktförbud. Advokatsamfundet instämmer i betänkandets bedömning om att de nya utmaningar som ett utvidgat ansvarsområde för särskilda företrädare kommer innebära, får mötas med utbildningsinsatser. Advokatsamfundet kommer därför behöva vidta åtgärder för att säkerställa att biträdande jurister och advokater som tar uppdrag som särskilda företrädare har de kunskaper och erfarenheter samt personliga egenskaper som gör dem särskilt lämpliga för uppdraget.

Ökade förutsättningar för att kombinera ett kontaktförbud med andra skyddande åtgärder (8.6)

Advokatsamfundet tillstyrker samtliga förslag i den här delen av betänkandet och vill särskilt påpeka att samverkan mellan myndigheter förefaller vara en nyckelfaktor till en effektivare tillämpning av kontaktförbudslagstiftningen. Det är av yttersta vikt att

samtliga aktörer i samhället prioriterar samverkansarbete, för att kunna förhindra och förebygga framför allt våld i nära relationer. Det är därför viktigt att lagstiftaren tydligt markerar att förslagen måste prioriteras och att arbetet följs upp regelmässigt för att få till stånd en myndighetssamverkan som är rättssäker och effektiv.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander